

СЕКЦІЯ 1.

ШЛЯХИ ТА ЗАСОБИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ У ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ ЇХ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ НА НАЦІОНАЛЬНОМУ ТА МІЖНАРОДНОМУ РІВНЯХ

УДК 378.11

ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ ТА ПРОЦЕДУРИ ВНУТРІШНЬОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Криворучко О.М., д.е.н., професор

Шинкаренко В.Г., д.е.н., професор

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Забезпечення якості є ключовим елементом у розвитку Європейського простору вищої освіти (ЄПВО), який закріплено Болонською декларацією 1999р. З кожним наступним прийнятим комюніке забезпечення якості усталюється, розширюється та деталізується. У 2005 р. прийнято Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості (ESG) у редакції Європейської мережі забезпечення якості (ENQA). Окрім цього, організацію внутрішнього забезпечення якості вимагає від закладів вищої освіти Закон України «Про вищу освіту». (розділ V, стаття 16 «Забезпечення якості вищої освіти», згідно з якою «Система забезпечення якості вищої освіти в Україні складається із: 1) системи забезпечення вищими навчальними закладами якості освітньої діяльності та якості вищої освіти (система внутрішнього забезпечення якості); 2) системи зовнішнього забезпечення якості освітньої діяльності закладів вищої освіти та якості вищої освіти; 3) системи забезпечення якості діяльності Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти і незалежних установ оцінювання та забезпечення якості вищої освіти.

Вимогами загальноєвропейського простору вищої освіти також є формалізація процесу забезпечення якості, тобто створення відповідного підрозділу, дотримання вимог міжнародних стандартів. Все це вказує на

необхідність та першочерговість завдань з розроблення системи внутрішнього забезпечення якості у вищому закладі освіти (ЗВО), першим кроком якої є визначення принципів та процедур забезпечення якості вищої освіти.

У загальному розумінні принципи є основними правилами реалізації певних положень, процедур тощо.

При визначенні принципів внутрішнього забезпечення якості освітньої діяльності існують різні підходи, в яких передбачено різний перелік та склад принципів якості. Найбільш узагальнено принципи забезпечення якості наведено в Стандартах і рекомендаціях щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти. «Стандарти і рекомендації» ґрунтуються на таких чотирьох принципах забезпечення якості в ЄПВО:

вищі навчальні заклади несуть основну відповідальність за якість своїх освітніх послуг та забезпечення цієї якості;

система забезпечення якості реагує на розмаїтість систем вищої освіти, навчальних закладів, програм і студентів;

система забезпечення якості підтримує розвиток культури якості;

система забезпечення якості враховує потреби та очікування студентів, усіх інших залучених сторін та суспільства.

Таким чином, основними принципами є відповідальність, розмаїтість систем, розвиток культури якості та орієнтація на задоволення потреб споживачів (студентів, інших сторін тощо).

З рахуванням цих принципів вищі заклади освіти розробляють і дотримуються своєї системи принципів внутрішнього забезпечення якості. До таких систем враховують автономність, адекватність, академічна доброчесність та ін. Це наступні принципи:

автономності – забезпечення якості здійснюється шляхом самостійного, незалежного і відповідального прийняття рішень стосовно

добору процедур, методів, засобів, інструментів для визначення стану та поліпшення якості;

адекватності – забезпечення якості враховує потреби та очікування студентів, інших стейкхолдерів та суспільства;

академічної доброчесності – забезпечення якості ґрунтується на засадах чесності, справедливості, відповідальності та взаємоповаги усіх учасників освітнього процесу;

академічної культури – забезпечення якості сприяє розвитку культури якості у суб'єктів освітнього процесу;

вимірюваності – забезпечення якості ґрунтується на кваліметричній основі, здійсненні моніторингових процедур;

відкритості – забезпечення якості супроводжується висвітленням інформації щодо процесів та результатів, залученням зацікавлених осіб.

відповідальності – університет несе первинну відповідальність за якість вищої освіти, що ним надається;

відповідності – забезпечення якості спрямовано на відповідність європейським та національним стандартам освітньої діяльності та якості вищої освіти.

На нашу думку сукупність принципів забезпечення якості необхідно будувати на загальних принципах якості та специфічних (рисунок 1).

В цілому стосовно якості будь-якого об'єкту найбільше поширення мають визначені міжнародними стандартами ISO серії 9000 вісім принципів менеджменту якості: фокус (орієнтація) на споживача; лідерство керівництва; залучення персоналу; процесний підхід; системний підхід; постійне поліпшення; прийняття рішень, заснованих на фактах; взаємовигідні відносини з постачальниками.

В основі реалізації пропонованої системи принципів є процесний та системний підходи. Процесний підхід забезпечує одержання бажаного результату ефективніше, в зв'язку з тим, що усіма ресурсами і видами

діяльності керують як процесами. При цьому питання якості освіти мають бути закладені в кожний процес. Такий підхід дозволяє: виявити пріоритетні напрями розвитку організації; прогнозувати результати діяльності; оцінювати можливості її покращення; більш ефективно використовувати ресурси і знижувати витрати на навчальну діяльність.

Системний підхід до забезпечення якості означає визначення, розуміння і управління системою взаємопов'язаних процесів з метою досягнення більшої результативності і ефективності організації, тобто встановлюються взаємозв'язки між процесами системи; виявляються процеси, що найкращим чином приводять до досягнення бажаних результатів; забезпечується концентрація зусиль на найбільш важливих процесах та ін.

Рисунок 1- Система принципів внутрішнього забезпечення якості освіти

Орієнтація на споживача передбачає перебудову свідомості на точку зору іншої сторони і як наслідок підвищення престижу навчального закладу. ВЗО залежить від своїх споживачів (студентів, слухачів) і тому повинний розуміти як сьогоденні так і майбутні потреби, виконувати їх вимоги і намагатися перевершити їх очікування. Це означає, що успіх визначає не те, що заклад думає про свою роботу, а те, що споживач думає про цю освітню послугу

Лідерство керівництва означає створення середовища, в якому працівники повністю залучені до вирішення задач організації. Тобто управління якістю освіти пов'язане з перебудовою свідомості керівників.

Працівники всіх рівнів і категорій складають основу організації: повне їх залучення в діяльність по забезпеченню якості освіти дає можливість використати здібності кожного з максимальною вигодою. Управління якістю вищої освіти – колективна діяльність, що вимагає спільних зусиль.

Постійне покращення є незмінною ціллю організації. Переваги: швидке реагування на появу прогресивних розробок, методів і технологій, впровадження їх у відповідності з можливостями організації; підвищення професіоналізму персоналу шляхом навчання методам і засобам постійного підвищення якості освіти.

Прийняття рішень, заснованих на фактах. Ефективні рішення базуються на логічному чи інтуїтивному аналізі фактичних даних і інформації. Переваги: можливість отримати достовірні дані і інформацію; прийняття рішень, що базуються на достовірній інформації; забезпечення доступності інформації для персоналу; підготовка персоналу, здатного аналізувати факти і приймати рішення на їх основі.

Основні процедури внутрішнього забезпечення якості освіти в ВЗО це: формалізація політики якості, стратегічних цілей, завдань постійного поліпшення якості; створення та функціонування організаційної структури

системи внутрішнього забезпечення якості; побудова системи показників якості освітньої діяльності та якості освіти за пріоритетними напрямками; розроблення та проведення моніторингових процедур за напрямками внутрішнього забезпечення якості освітньої діяльності; підготовка та проведення маркетингово-моніторингових та соціально-психологічних досліджень для визначення потреб ринку праці, вимог стейкхолдерів вищої освіти, якості надання освітніх послуг і задоволеності якістю освітньої діяльності та якістю освіти; моніторинг та самооцінка якості освітньої діяльності та результатів освіти суб'єктами освітнього процесу на всіх рівнях управління для їх спрямованої самоорганізації; внутрішнє рейтингове оцінювання результатів освітньої діяльності для стимулювання та мотивації учасників освітнього процесу (студентів, науково-педагогічних працівників) щодо постійного покращення якості; залучення стейкхолдерів вищої освіти (студентів, роботодавців, представників академічної спільноти, тощо) до прийняття рішень за напрямками внутрішнього забезпечення якості; зовнішнє оцінювання якості діяльності ВЗО за результатами участі в національних та міжнародних рейтингах вищих навчальних закладів, виконання Ліцензійних вимог та ін.

Література:

1. Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти (ESG). Київ: ТОВ «ЦС», 2015. С. 7–8, 10–11.
2. European Commission/EACEA/Eurydice, 2018. The European Higher Education Area in 2018: Bologna Process Implementation Report. Luxembourg: *Publications Office of the European Union*. P.18, 129–134. URL: https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/sites/eurydice/files/bologna_internet_0.pdf
3. Чміль А.І. Принципи формування системи управління якістю вищої освіти в умовах реформування. URL: <http://tme.uomo.edu.ua/docs/1/08caiour.pdf>